

ELTE BTK MŰVÉSZETTÖRTÉNETI INTÉZET
SZABADEGYETEM 2024
A HÁBORÚ TÉMÁJA A KÉPZŐMŰVÉSZETBEN

2024 tavaszán az ELTE Művészettörténeti Intézete művészettörténeti szabadegyetemet indít. Az előadások egy-egy nagyobb témakör, műfaj, képi törekvés képzőművészeti megjelenését vizsgálják az antikvitástól napjainkig. Előadóink zöme az intézet oktatója, de olykor egyes témákra külső szakembereket is meghívunk. Célunk a művészettörténeti ismeretterjesztés, ezért minden érdeklődőt szeretettel várunk, kortól, végzettségtől függetlenül.

Az előadások ingyenesek.

Részvételi szándékukat kérjük ezen a levelezési címen jelezzék:
revesz.emese@btk.elte.hu

Időpont: minden kedden 18:00 órakor, március 12. – május 14. között

Helyszín: ELTE BTK "A" épület (Budapest, 1088. Múzeum krt. 4/A) Gombocz Zoltán előadóterem

március 12.

KUSLER ÁGNES

A háború következményei: a háború és béke ikonográfiája Peter Paul Rubens művészetében

A kora újkori Európa történelmét több jelentős fegyveres konfliktus is meghatározóan befolyásolta. A 16. században a vallásháborúk és az oszmán előretörés, a 17. század első felében a harmincéves háború (1618–1648), a század végén pedig a Szent Liga Magyarországot is felszabadító harca voltak ezek közül a legjelentősebbek. A késő reneszánsz és barokk művészetben a háború és béke számos allegorikus és realista formában került megjelenítésre. Az antikvitás művészetét újra felfedező reneszánsz ikonográfiából táplálkozva a 17. században, különösen a harmincéves háború idején, a háború borzalmaival és a béke áhított vágyát nagyjából allegorikus, mitológiai keretbe ágyazott történeten keresztül dolgozták fel a korszak művészei. Ezek között kiemelkedő a flamand mester, Peter Paul Rubens *A háború következményei* című festménye (1638–1639). Az előadás keretében a műalkotás összetett ikonográfiáját

és mondanivalóját vizsgáljuk a korabeli művészeti és politikai élet kontextusában, különös hangsúllyal Rubens közéleti tevékenységére, aki nem csak monumentális vásznaival, hanem gyakorló diplomataként is közreműködött az európai béke megteremtésében.

március 19.

VELLADICS MÁRTA

Miért kell a királyi palota? Uralkodói PR a 18. századi Magyarországon

Az Oszmán Birodalom folyamatos fenyegetést jelentett a 17. században a Magyar Királyság területén. Papíron béke honolt az Osztrák Birodalom és a porta között, de Magyarországon folyamatos háború dúlt. A frontok megmerevedtek a két állam között. 1683-ban a törökök elindultak Bécs ellen, de a háború nem várt fordulatot vett. 1684-ben létre jött a régen várt európai összefogás. A 15 évig tartó háború győzelmek sorát hozta. Az 1699. évi karlócai béke stabilizálta a kialakult új területi viszonyokat. A török veszély nem múlt el, sőt fellángolt 1716-ban, majd 1736-ban. A sorozatos győzelmek megteremtették az alapot III. Károlynak saját nagyságának népszerűsítésére. Hogyan jelent meg mindez a nagy építészeti projektekben a 18. század első felében?

március 26.

RÉVÉSZ EMESE

A háború szürreális valósága. Goya, Manet és Otto Dix képei a háborúról.

A háború képi reprezentációját hosszú időn át a hatalom irányította és manipulálta, ami elsősorban annak dicsőítését, a saját hősök felmagasztalását és az ellenség démonizálását jelentette. A harcterek és a háborúnak kiszolgáltatott hátország ábrázolásának kritikai, leleplező „alulnézete” először Francisco Goya *A háború borzalmai* című grafikai sorozatán jelent meg átütő erővel. Ennek hatására készültek Édouard Manet képei Miksa császár kivégzéséről és az 1871-es párizsi kommünről, és Goya felkavaró jeleneteit idézte meg az első világháború poklából hazatérő Otto Dix háborús képsorozata. Ezek az ábrázolások nagyban hozzájárultak a modern háború újonnan kialakult képéhez, leleplezve a tömeges gyilkosság embertelen és botrányos arculatát.

április 9.

LÁNCHIDI PÉTER

Testvérháború: szabadkőművesség a fegyverek árnyékában

A szabadkőművesség az egyetemes testvériség, a tolerancia, az egyetértés, a jobbítás és az építés eszméinek a jegyében munkálkodik. Ugyanakkor a szabadkőművesek mint egyes államok állampolgárai, illetve különböző politikai nézeteket valló egyének olykor konfliktusba is keveredtek egymással – nem egyszer fegyveres konfliktusba. Az előadás azt járja körbe, hogy a testvériség magasztos eszméi és a konfliktusok hogyan jelennek meg a szabadkőműves ábrázolások szimbolikájában, de nem csupán képzőművészeti alkotásokon, hanem tágabb értelemben a szabadkőművesség tárgyi kultúrájában is. Ennek során szó (és kép) lesz többek között szabadkőműves mítoszokról, beavatási szertartásokról, a páholy berendezési tárgyairól, az emberi és polgári jogok nyilatkozatáról, koponyákról, koporsókról, keresztes lovagokról, Napóleonról, a Szabadság-szoborról és I. világháborús lövészárkokról.

április 16.

SZEGEDY-MASZÁK ZSUZSANNA (meghívott előadó)

Fényképezőgép a harctéren

A festészeti és grafikai ábrázolásokkal összehasonlítva milyen technikai lehetőségek rejlettek a fényképészetben, melyek a háborúzásnak addig láthatatlan oldalait mutatták meg? A harctéri fényképészet a kezdettől fogva a propaganda eszközüvé vált - milyen esetekben támogatta és mikor ellenezte a hatalom a fényképészek tevékenységét? Milyen formában váltak ismertté háborúban készült felvételek és kik alkották e képek közönségét? Többek között ezekre a kérdésekre keressük a választ a beszélgetésekkel és kreatív gyakorlatokkal egybekötött előadás során. Megismerkedünk híres és névtelen fényképészekkel, olvasni fogunk szemelvényeket korabeli forrásokból és fotóelméleti szerzőktől, megvizsgálunk néhány ismertebb példáját a fotó manipulációnak és kitérünk a háború fotózásának etikai kérdéseire.

április 23.

RÉNYI ANDRÁS

Picasso *Guernicája* mint háborúellenes "monumentális propaganda" az 1937-es párizsi világkiállítás kontextusában

Mint ismeretes, a Franco vezette jobboldali-falangista lázadókkal élet-halál harcot vívó spanyol köztársasági kormány 1937 elején Picassót bízta meg azzal, hogy készítsen nagyméretű pannót az 1937 júliusában megnyitni tervezett párizsi világkiállítás spanyol nemzeti pavilonja számára. A természeténél fogva inkább apolitikus festő eredetileg egy műtermi jelenetet akart festeni, amelyben a művészet szabadsága mellett tett volna hitet. A megbízás politikai jelentősége azonban nyilvánvaló volt, hisz az akkor már világhírű, Párizsban élő festőt, akit az előző év őszén az új, demokratikusan megválasztott kormányzat a Prado múzeum élére nevezett ki, egyértelműen a köztársaságiak támogatójának számított. A békés tervet azonban felborította a történelem: 1937. április 26-án a náci Németország Franco-t támogató légiereje (az ún. Condor-légió) lebombázta a baszk kisvárost, Guernica-t. és ezeröttszáz ártatlan civilt ölt meg. A hír felháborította Picassót és azonnal a monumentális pannó tematikájának módosítása mellett döntött. Az új mű koncepciója aligha volt független a világkiállítás politikai kontextusától, amelyet a Harmadik Birodalom és a sztálini Szovjetunió agresszív propagandisztikus jelenléte határozott meg. Előadásomban a mű képi-formai kvalitásait egy autonóm művész a totalitárius propagandával szembe szegülő adekvát válaszaként értelmezem.

április 30.

SZŐKE ANNAMÁRIA

„...a gyilkosság intézményesítése a háború, helyesebben az intézmények gyilkossá a háborúban válnak...”. Erdély Miklós: Morálalgebra – Szolidaritás-akció, 1972

Előadásomban egyetlen művet szeretnék elemezni, Erdély Miklós *Morálalgebra – Szolidaritás-akció (Egy fotómontázsban és statisztikai tabellákban megvalósított koncepció forgatókönyve)* című, 1972-es alkotását. A mű az egyik korai és sok szempontból kivételes példája a magyarországi '45 utáni művészetben annak a művészi alapállásnak, amely mindenfajta, faji, etnikai, nemi stb. diszkriminációt elutasít, felemeli szavát a mindenkori hatalomnak és intézményeinek az emberi

szabadságot és kreativitást korlátozó működése ellen, elutasítja az embertelenség, a gyilkolás és a háború minden formáját – és ezt az alapállását műveiben is kifejezésre is juttatja. A mű egyik címe – *Szolidaritás-akció* – egyértelműen utal a témájára, míg a másik – *Morálalgebra* – két látszólag össze nem illő szóból áll, vagyis két egymást látszólag kizáró területet kapcsol össze: a morált és az algebrát. Hogyan jelenhet meg a moralizálásban a számszerűség, és hogyan adható a számolásnak morális dimenzió – ezek azok a kérdések, amelyeket e mű többek között felvet, és ami az első megközelítésben a tiltakozás igen különös formájának tűnik.

május 7.

FEHÉR DÁVID

Háború és kataklizma – a trauma alakzatai. Celan-motívumok Lakner László, Anselm Kiefer és William Kentridge művészetében

A második világháború kataklizmája számos művészi életmű visszatérő témája a huszadik század második felében. Paul Celan a háború utáni európai költészet legfontosabb alkotói közé tartozik, aki verseiben összetett módon tematizálta a válsághelyzetet. „Paul Celan költeményei elérnek hozzánk – és mi nem tudunk a közelükbe férközni.” – fogalmazott találóan Hans-Georg Gadamer. Celan egyszerre hozzáférhető és hozzáférhetetlen költészete számos képzőművész fontos referenciájává vált. Az előadásban a kortárs példák közül három művész Anselm Kiefer, Lakner László és William Kentridge alkotásaira koncentrálok, amelyek mind Celan verseiből, soraiból és szavaiból kiindulva tematizálják a pusztítást és a pusztulást, illetve az európai kultúra válságát. A konkrét Celan-parafrázisok bemutatásán túl azt is vizsgálni fogom, hogy miképpen jelenik meg a háború motívuma a három művész életművében és ebbe a tágabb kontextusba hogyan ágyazódnak bele a Celan-motívumok.

május 14.

EÖRSI ANNA

Epizódok a béke ábrázolástörténetéből

A kurzus utolsó előadása a béke képi megjelenítéséről szól. Tekintettel arra, hogy a béke definíciója negatív állítás (az az állapot, amikor nincs háború), a téma szemléltetése nem kis nehézségekkel jár. Megszemélyesítésének adekvát cselekvése ugyanis a passzív nem cselekvés, a *dolce far niente*. Ha mégis munkához lát, hamar

harcias agresszorral válhat, miáltal ellentmondásba keveredik önnön lényegével. Ártalmatlanabbnak tűnik a kézfogás, az ölelés, a csókolás gesztusa. Előadásomban a fentiek fényében vizsgálom a béke megszemélyesítésének változásait az antik kezdetektől a 20. század karikatúráiig. Kitérek a téma legjelentősebb ábrázolásaira: Lorenzetti sienai freskójára, valamint Rubens Béke-allegóriájára. A vonatkozó szimbólumok közül részletesebben a szintűgy ambivalenciákkal terhes békegalamb-ábrázolásokat tárgyalom.

***

Noha az előadások ingyenesek, lehetőség van a Művészettörténet Intézetben folyó oktatás támogatására a Tizedik Múzsza Alapítványnak tett felajánlással. A támogatásból tanulmányi kirándulásokat szervezünk a hallgatóknak.

Adószámunk: 18174717-1-42

Számlaszám: MKB Bank: 10300002-20606031-00003285

IBAN: HU04 1030 0002 2060 6031 0000 3285

Utalás esetén a közleményben kérjük feltüntetni: *"Adomány, közhasznú célra, szabadegyetem támogatása"*

További információ:

Révész Emese – revesz.emese@btk.elte.hu

További információ az előadókról: <https://arthistory.elte.hu/>

Az esetleges programváltozásról a Művészettörténeti Intézet weboldalán adunk hírt:

<https://www.facebook.com/ElteBtkMuveszettortenetIntezet>